

"Fra fortid til historie", af Hassing og Vollmond, Columbus

Faghistorie – historie som videnskab

I nutidens Danmark møder vi helt overordnet to slags historie: **Faghistorie** og **populærhistorie**. I faghistorie er det et krav, at der anvendes historiefaglige metoder og teorier til at undersøge fortid (læs mere herom i kapitel 2 og 5). Det er også et krav, at der systematisk er dokumentation for, hvorfra den formidlede viden stammer (kildehenvisninger), så andre vil kunne gentage undersøgelsen og i principet kunne komme frem til de samme resultater.

Andre kendetegn ved faghistorie er, at man ser fortiden som grundlæggende *anderledes* end nutiden og derfor så vidt muligt prøver at forstå fortiden på dens egne betingelser. Fortidige mennesker tænkte og opførte sig forskelligt fra os. For at forstå dem må man kende den sammenhæng, *kontekst*, de levede i. Det kan være deres materielle livsbetingelser, måden magten blev

udøvet på i deres samfund, fordelingen af velstand, hvilke samfundsgrupper der fandtes, og hvordan de så på sig selv og deres verden. Endelig har faghistorikere fokus på *forandringsprocesser*, nemlig de forløb der har ført til, at den anderledes fortid er blevet til vores nutid. "Før" er blevet til "nu", nogle gange gennem voldsomme omvæltninger, andre gange gradvise forandringer. Alt i vores nutid er et resultat af historiske forandringer og kan forandre sig over tid – alt er på den måde "historisk".

Faghistorie er, hvad de fleste kapitler i denne bog handler om. Men i hverdagen møder vi ofte en anden slags historie:

Populærhistorie – historie som underholdning

I populærhistorie er der ikke de samme krav, og der benyttes sjældent historiefaglige metoder og forklaringsmåder. I stedet er hensigten

* **Faghistorie:** En fremstilling af fortid baseret på historiefaglige metoder.

* **Populærhistorie:** Fremstillinger af fortid, der ikke er baseret på historiefaglige metoder, og som i emnevalg og formidling lægger vægt på det underholdende.

Kendetegn ved faghistorie

Formålet er at finde svar på en historisk problemstilling

Der benyttes faghistoriske metoder

Der er systematisk dokumentation (kildehenvisninger og litteraturliste)

Kritisk historiesyn (ikke regressivt eller progressivt)

Bevidsthed om:

- fortidens anderledeshed
- den historiske kontekst
- forandringsprocesser

som regel at tjene penge til producenterne ved at underholde, engagere og give en følelse af at være i kontakt med noget "oprindeligt". Man kan fx tale om, at fortid giver et produkt en *autenticitet*. Populærhistorie i film og tv-serier skal underholde med en dramatiseret fortid. Tøj og indretning i *vintage*- og *retro*-stil gør det muligt at skille sig ud på en lidt ironisk og cool måde. "Fortidsturisme" til vikingemarkeder og ridderturneringer kan give deltagerne oplevelsen af at møde en fjern og eksotisk fortid med heltemod, bål og spisning i

det fri; en mere enkel verden, der kan udgøre et pusterum fra hverdagens travlhed, bekymringer og kedelige rutiner.

Populærhistorie er ofte mere udtryk for en nutidig fantasi end en troværdig skildring af en fortidig virkelighed. Er det et problem? Ikke nødvendigvis; men man skal være opmærksom på, at populærhistorie ofte fortæller mere om sin egen samtid end om en fortidig virkelighed. Kun hvis man bruger kravene til faghistorie på populærhistorie, bliver den problematisk. Ud over at populærhistorie ofte om-

Historie som stil: 2010'ernes TV-serie *Mad Men* blev stilskabende ved at gøre tøj i 1960'er-stil populært igen. Det er et eksempel på, hvordan vi forbruger historie: Ved købe *vintage*-tøj og være *retrochic* kan man skille sig ud fra mængden og skabe sig en identitet som cool på en lidt ironisk måde. Og måske signalerer vi også, at vi identificerer os med værdier, som vi forbinder med en bestemt periode. Hvilke værdier kommer til udtryk i *Mad Men*-billedet?

er
-
3
id-
t
l
-
n
r
-
n-

handler fiktive personer, er der – set fra en faghistorisk synsvinkel – også et udbredt problem med **anakronisme** i populærhistorie. Anakronisme er, når der er en tidsmæssig uoverensstemmelse mellem forskellige forhold i fremstillingen. Det kan fx være, at personerne gør sig overvejelser eller har holdninger, der hører en anden tid til, eller at der simpelthen optræder ting, der slet ikke fandtes i den tid, hvor fremstillingen skulle forestille at foregå i. Man tager med andre ord ikke fortidens *anderledeshed* alvorligt. Det kan være et bevidst og underholdende valg, som man kan træffe i populærhistorie. Men det vil aldrig være acceptabelt i faghistorie. Begge typer af historie påvirker vores historiebevidsthed og er en del af den måde, vi mennesker omgås og forholder os til fortid på.

* **Anakronisme:** Elementer (genstande, tanker, o.lign.) fra andre tider blandes fejlagtigt ind i en fortidsfremstilling

Hvilken slags historie er det?

Der kan ikke altid tegnes en klar skillelinje mellem fag- og populærhistorie. Fx kan man i en Hollywoodfilm gå meget op i autentiske kulisser og kostumer, samtidig med at personerne i filmen er fiktive. Filmens kostumer og kulisser kan altså siges at være præget af en faghistorisk tilgang til fortid, mens resten er populærhistorie. Man kan

Kendetegn ved populærhistorie

Formålet er at underholde og ofte sælge et produkt

Der benyttes dramaturgiske virkemidler, men ikke faghistoriske metoder

Ofte ingen eller mangelfuld dokumentation

Fortiden og fortidige personer fremstilles ofte "sort/hvidt", enten romantiserende (det regressive historiesyn) eller som værre, end den/de var (det progressive historiesyn)

Ofte manglende bevidsthed om:

- fortidens *anderledeshed* (fortidige mennesker gør sig nutidige tanker)
- den historiske kontekst (væsentlige og komplicerede forhold udelades)
- forandringsprocesser (de forklares overfladisk eller forkert)

Tegneren Claus Deleuran udgav fra 1987 til sin død i 1996 en tegneseriestrube i Ekstra Bladet, der formidlede hans fortolkning af Danmarks historie. Hvorfor vælger Deleuran af fremstille skildringen af moseofringen på denne måde? Er det mest faghistories eller populærhistories kendetegn, der fremgår af Deleurans fremstilling af fortid? Fra Claus Deleurans "Illustreret Danmarkshistorie for folket".

tale om, at fag- og populærhistorie findes i et utal af mellempositioner og blandinger. Forholdet mellem fag- og populærhistorie er det, man også kalder et skalabegreb – en linje med to yderpoler, som man kan placere formidlingen i forhold til.

Det kan også være vanskeligt at skelne mellem, om en historiebrug er udtryk for populærhistorie, faghistorie eller et politisk argument i den offentlige debat. Nogle gange er

der tale om det hele på en gang. Historikeren og journalisten Tom Buk-Swientys to bestsellere om 1864-krigen, "Slagtebænk Dybbøl" og "Dommedag Als", er eksempler på en form for fag-fremstilling, hvor der benyttes faglige metoder. Man kan dog også sagtens sige, at de er underholdning, da de netop er skrevet på en spændende og interessant måde ligesom skønlitteratur. Bøgerne er henvendt til den almin-

Figur 7 Skalaen faghistorie-populærhistorie

Faghistorie ←————→ Populærhistorie

Opgave

- Find eksempler på historieformidling og placer dem på skalamodellen ovenfor. Fx en film eller en lærebog i historie – eventuelt den her!
- Hvor på skalaen placerer du materialet?
- Hvorfor?

delige læser og ikke til faghistorikere. Samtidig kan Tom Buk-Swientys bøger ses som indlæg i den offentlige debat, hvor han indirekte kritiserer den danske udenrigspolitik i starten af 2000-tallet for at være skadelig for landet (eks. deltagelsen i invasionen af Irak 2003) ved at henlede opmærksomheden på en sammenlignelig historisk situation. På den måde kan hans bøger brug af fortid også ses som et argument i den offentlige debat.

Også de seneste ti års amerikanske film om krigen i Afghanistan og Irak eller terrorangrebet 11. september kan siges i mange tilfælde både at være underholdning og et argument i den offentlige debat, hvor fx den amerikanske terrorlovgivning eller tidligere præsident George W. Bush forsvares eller kritiseres. Det er let at se, når filmene handler om forhold i den seneste tid, fx *Jarhead* (2005), *Hurt Locker* (2008) og *Armadillo* (2010). Men måske gælder det også film om en langt mere fjern fortid. I kolvandet

på den amerikanske invasion af Irak fulgte fx en hel serie af film om vestlige hærførere i kamp mod en ostilig fjende: *Troja* (2004), *Alexander* (2004) og *300* (2006). Er det film om fortiden eller om deres egen nutid?

De fleste menneskers historiebevidsthed dannes og omdannes især af forskellige former for populærhistorie. Faghistorie moder mange mennesker kun, mens de er under uddannelse eller som fx dokumentarprogrammer i fjernsynet. Som det fremgår af eksemplerne på historiebrug s. 14, er historie som videnskabsfag også kun én af mange måder, vi mennesker kan bruge fortid til noget på. Når resten af denne bog alligevel lægger vægten på faghistorie, hænger det både sammen med, at bogen er tænkt anvendt i undervisningsfaget historie, og at videnskabsfaget historie rummer en række redskaber, der er anvendelige til at kvalificere den måde, vi som mennesker omgås og bruger fortid på.